

ог з історією як “ключовий” напрям	
етентності у вивчені художньо-історичних	
в.....	140
Л.А.	
лема вивчення ліричних творів	
едній ланці загальноосвітніх закладів:	
етичний і практичний аспект.....	147
І.І.	
коло-методична підготовка студентів-філологів	
ної форми навчання до самостійної роботи	161
І.	
турологічний підхід до вивчення творів	
біжної літератури.....	165
отовка студентів до вивчення української	
матури на тлі подій відповідної історичної епохи..	171
О.М.	
еміка пристосування масової літератури	
спільнно-політичних і психологічних віянь часу	
питання проблематики романів американського	
аїка А.Хейлі 70–80-х років ХХ століття)	176
І.В.	
иття психологічного аналізу художнього твору.....	183
М.	
иття самостійної роботи учнів з підручником.....	190
О.Д.	
лема розвитку навчальних досягнень	
в у методиці літератури.....	197
, Блінова А.	
одична система педагогічно керованого	
навчання в умовах кредитно-модульної системи .	209
А.Л., Іванюк Т.	
мування в старшокласників умінь аналізу	
зів-персонажів драматичних творів.....	213
, Корнієнко О.	
ця і семінарське заняття у системі формування	
ресурсно-методичної компетентності майбутнього	
еля літератури.....	224

Береза І.Ю., Прасол О.

Акцент на міфологію під час вивчення драми-феєрії
“Лісова пісня” Лесі Українки.....

231

Шуляр В.І., Горкуша Є.

Історіософська лірика Дмитра Кременя в системі
літературної освіти школярів і студентів

238

Шуляр В.І., Христо В.

Удосконалення вивчення епічного твору параболічного
типу (ТПТ) в шкільному курсі української літератури
(В.Шевчук “Дім на горі”).....

243

Шуляр В.І., Шуляр А.

Самоконтроль як засаднича якість коректувального
контролю у фаховій підготовці словесника

249

РОЗДІЛ III

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА СИСТЕМА КОМПЕТЕНТНІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МОВИ

Шошура С.М.

Теорія літератури як навчальна дисципліна
в сучасних умовах вітчизняної вищої освіти

254

Горошкіна О.М.

Підготовка студентів до роботи в умовах
профільної школи

261

Голуб Н.Б.

Учитель як риторична особистість.....

268

Василькова Н.І.

Курсові роботи з методики української мови
у системі підготовки вчителя-словесника

279

Юрійчук Н.Д.

Формування мовної компетентності майбутнього
вчителя-словесника в умовах Болонського процесу

284

Бірюк Л.Я.

Технологія моделювання комунікації
як засіб формування комунікативної компетентності
з російської мови майбутнього вчителя початкових
класів у процесі професійної підготовки

290

Починкова М.М.

Формування лінгводидактичної компетентності
майбутніх учителів за допомогою інформаційно-
комунікативних технологій.....

300

ептуальності, аргументації на підтвердження а також більш раціонального використання підручника. Останнє зауваження стосується кладу в ньому матеріалу про літературні жанри для літературознавчого словника. Що і сьогодні залишаються актуальними думки, висловлені ще в 1994 році, про те, що авторичної літератури з теорії літератури сучасного чи визначеного адресата, з урахуванням рівнинна будуватися мова викладу матеріалу [6].

з приводу порушені проблеми. Викладання іграло б, якби і викладачі, і студенти мали підручники і посібники авторів з інших країн в майбутньому так воно і буде, але певною є надію, що рівень знань студентів з цієї дисципліни може, врешті-решт, змінитися і їхнє ставлення до багатьох студентів теорія літератури сухою і нецікавою дисципліною. Правда, за наявністю ще одного важливого чинника – викладача, який веде цю дисципліну і який воно професійну майстерність.

літературно-критичної думки ХХ ст. – 2-ге вид., фріцької. – Львів, 2002. – 831 с.

ї літератури. – К., 1969. – 286 с.

снови теорії літератури. (Вступ до літературознавства. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Васильєв С. Теорія літератури. – К., 2001. – 488 с.

6. Козлик І.В., Козак Б.З. До питання про новий підручник зі вступу до літературознавства // Козлик І.В. Вступ до літературознавства: Матеріали та методичні рекомендації до пропедевтичної частини систематичного курсу "Теорія літератури". – Івано-Франківськ, 1994. – С. 30-37.
7. "Круглий стол": Нерешені проблеми теорії літератури // Вопросы литературы. – 1987. – № 12. – С. 3-74.
8. Пахаренко В. Нарис української поетики (до нових підходів у вивчення літератури) // Українська мова та література. Додаток. – 1997. – № 29-32. – С. 3-79.
9. Сивокінь Григорій. Теорія літератури: паспорт спеціальності // Слово і час. – 2002. – № 11. – С. 3-8.
10. Теорія літератури / За ред. проф. В.Ф.Воробйова, проф. Г.А.В'язовського. – К., 1975. – 400 с.
11. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства). – К., 1998. – 448 с.
12. Хализов В.Е. Вузовская теория литературы: вчера, сегодня, завтра // Вестник Московского университета. – Серия 9: Филология. – 1992. – № 6. – С. 40-47.

SHOSHURA

THE THEORY OF LITERATURE AS ACADEMIC SUBJECT IN MODERN CONDITIONS OF NATIVE HIGHER INSTITUTIONS

The given article deals with some problems of the theory of literature studied in native higher institutions and the ways of its improving.

УДК 371.134:811.161.2

О.М.ГОРОШКІНА

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлюється питання підготовки студентів до роботи в умовах профільної школи, зокрема обґрунтковується зміст спецкурсу "Особливості навчання української мови в профільній школі", лінгводидактичний потенціал лекцій як основної форми навчання, пропонуються варіанти завдань для самостійної роботи студентів.

Вища школа в Україні перебуває в стані кардинальних змін, зумовлених євроінтеграцією вітчизняної освіти та приєднанням до Болонського процесу. Це викликало переосмислення підходів до лінгводидактичної освіти, зміщення акцентів у професіограмі випускника філологічного факультету, який повинен відповісти вимогам сучасної школи.

Упровадження нових технологій у навчання мови й літератури, спрямованих на реалізацію основної освітньої мети – формування національно свідомої, духовно багатої, всеобічно розвиненої мовної особистості, а також розширення й поглиблення змісту шкільних навчальних програм, уведення нових навчальних дисциплін мовленнєвознавчого характеру, передусім у ліцеях, гімназіях, спеціалізованих школах, потребують уdosконалення фахової підготовки вчителя-філолога.

Саме тому сучасні дослідники приділяють значну увагу теоретичним і практичним пошукам, пов'язаним з підготовкою компетентного випускника філологічного факультету. Питанням професійної підготовки майбутніх учителів української мови й літератури присвячено роботи О. Семеног, зокрема висвітлено теоретико-методологічні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів-словесників, визначені вимоги до конструювання відповідного змісту [9]. Т. Симоненко розроблено комплексну систему роботи над формуванням професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів [10]. С. Караманом підготовлено посібник "Методика навчання української мови в гімназії", у якому розглядаються особливості змісту, форм, методів і технологій навчання української мови в гімназії; висвітлюються сучасні підходи до лінгвістичної підготовки здібних учнів, зумовлені багатоаспектними завданнями навчального закладу нового типу та своєрідністю предмета [5]. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю висвітлено в монографії О. Горошкіної [2].

Однак на сьогодні недостатньо досліджено, присвячених ознайомленню студентів з методикою навчання української мови в профільній школі. Життя вимагає від випускника філологічного факультету високого рівня теоретичної фахової підготовки та розвинених прикладних умінь і навичок, сформованої готовності працювати у умовах профільної школи.

У зв'язку з цим постає необхідність упровадження спецкурсу "Особливості навчання української мови в профільній школі", актуальність якого не викликає сумнівів. Мета спецкурсу полягає в тому, щоб ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні української мови в профільній ланці, спрямувати їх на творчий по-

шук під час практичної діяльності, сформувати професійно-методичні вміння, необхідні для роботи в профільній школі, залучити майбутніх учителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації.

Мета цієї статті полягає у визначенні особливостей змісту спецкурсу, визначені лінгводидактичного потенціалу лекцій як основної форми навчання, вимог до самостійної роботи студентів.

Спецкурс "Особливості навчання української мови в профільній школі" інтегрований за змістом, спирається на міцні знання студентів з лінгводидактики, педагогіки, психології, психолінгвістики, стилістики, риторики та інших дисциплін. Він вимагає особистісного ставлення викладача й студентів до багатьох тем. Оскільки спецкурс невеликий за обсягом, містить лише 16 лекційних годин та завершується заликом, вважаємо за необхідне ознайомити студентів під час лекцій з такими ключовими темами, як-от: "Особливості навчання української мови в профільніх класах", "Зміст навчання української мови в профільній школі", "Своєрідність поглиблених й систематизацій найважливіших відомостей з мови в старшій школі", "Напрями реалізації мовленнєвої змістової лінії програм профільної школи", "Форми навчання української мови в старших класах профільної школи", "Методи і прийоми навчання", "Засоби навчання української мови в профільній ланці", "Своєрідність комунікативно-когнітивної методики навчання української мови в профільній ланці", що концентровано розкривають основні положення методики навчання української мови в профільній школі.

Під час першої лекції, яка має мотиваційно-орієнтувальне значення, студенти знайомляться з метою й завданнями, принципами профільного навчання української мови, історією організації профільного навчання в Україні. Необхідно донести до студентів, що диференціація навчально-виховного процесу стає визначальним чинником і умовою туманізації та демократизації, відродженням культутуротворчої функції національної школи. Важливим видом диференційованого навчання, що передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, є профільне навчання, мета якого полягає в забезпеченні можливостей для

рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільноті в умовах реформування сучасного суспільства [1, с. 4].

Ознайомлення з історією становлення профільної школи допоможе студентам побачити лінгводидактичні тенденції, що виявляються у визначені меті, змісту, форм, методів і засобів навчання.

Для студентів традиційно важким є питання про своєрідність профільного навчання української мови. Саме тому важливо вивчити документальну базу, чинні програми для шкіл (класів) філологічного та нефілологічних профілів, а також детально проаналізувати програми спецкурсів, що поглинюють і розширяють зміст основного курсу української мови, забезпечують значну мірою формування мовної особистості випускника профільної школи. Обговорення концептуальних засад методики навчання української мови в профільній ланці викликає в аудиторії живий інтерес, стимулює студентів до дискусій.

Ознайомлення з метою, завданнями курсу української мови в школах різного профілю сприяє формуванню у студентів умінь, пов'язаних з визначенням мети й завдань навчання, добору адекватних форм, методів і засобів.

Зміна змісту сприяє трансформації форми навчання, тому поряд з традиційним уроком у старших класах профільної школи збільшується питома вага нетрадиційних уроків, які сприяють мотивації навчальної діяльності, розвиткові особистості учня, що перетворюється в конкретний результат завдяки активній розумово-мовленнєвій діяльності, формуванню необхідних життєвопрактичних умінь і навичок культурної поведінки в суспільстві.

Студенти аналізують концепти уроків, проведених у профільніх класах, готують власні розробки. Це посилює практичну спрямованість спецкурсу і є однією з вимог до складання залику.

Основним засобом навчання в школі є профільно орієнтований текст як середовище функціонування мовних одиниць, що дозволяє залучити старшокласників до мовленнєвої діяльності, мотивує застосування лінгвістичної теорії, підвищує пізнавальний і виховний потенціал уроку. Добір таких текстів студентами сприяє накопиченню цікавого дидактичного матеріалу для роботи в профільній ланці.

Важлива роль належить темі “Напрями реалізації мовленнєвої змістової лінії програми профільної школи”. Освітня мета й завдання визначають провідні напрями взаємодіяльності вчителя-словесника, до яких відносимо навчання старшокласників речевівих і продуктивних видів мовленнєвої діяльності та удосконалення Іншої правописної грамотності.

Альтернативою традиційній методиці є комунікативно-когнітивна методика навчання української мови, що посилює практичну спрямованість змісту предмета “Українська мова” передбачає зміну акцентів у навчальній діяльності з перевагою її креативних видів, забезпечує формування соціокультурної компетентності учнів профільної ланки. Своєрідністю цієї методики полягає в тлумаченні навчальних мовних одиниць як концептів –носіїв етнокультурної інформації, особливих сигналів конкретного світу. Метою когнітивної методики є опанування учнями мовних одиниць як концептів –глибинних значень розгорнутих змістових структур тексту, що є елементами мотивів та інтенсії автора, з метою формування умінь лекцівного сприйняття текстової інформації та створення власних (усіх і писемних) текстів відповідно до комунікативної мети й на-міру, розвитку пізнавальної активності учнів, підвищення їх інтересу до вивчення української мови, виховання національної самосвідомості, поваги до мовних традицій українського народу й бажання наслідувати естетичні й етичні норми спілкування.

Основною формою опанування спецкурсу є лекція, отже, її належить провідна роль у підвищенні результативності навчання, розвитку й виховання студентів.

Що ж забезпечує високий рівень ефективності лекцій як форми навчання? Аналіз методичної літератури, спостереження за лекційним читанням, особистий досвід читання лекцій показали, що для вирішення цієї проблеми необхідним є виконання таких дидактичних умов, як-от: цілеспрямованість лекцій, високий рівень інформаційності й новизна, стимулювання пошукувової діяльності студентів, вивчення індивідуального педагогічного стилю подачі матеріалу, спонукання студентів до активного співробітництва, емоційність мікеладу.

Цілеспрямованість лекцій полягає в раціональному використанні навчального часу, коли все підпорядковане одній меті – донести до

студентів основні ідеї лекційного матеріалу, обсяг якого значний. Пошуковий характер лекційного викладу реалізується різними шляхами: використанням логічних прийомів мислення (аналізу, порівняння, абстрагування, узагальнення, розкриття між- і внутрішньо- предметних зв'язків, створення проблемних ситуацій тощо).

Педагогічні інновації нині пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання, під якими розуміємо методи, що спонукають студентів до діалогу з іншими суб'єктами навчального процесу (викладачем, студентами) та засобами навчання, зокрема комп'ютером. Як зазначено в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: “В інтеракції беруть участь щонайменше два індивіди. Це усний та/або писемний обмін, у якому чергуються продукуція й reception та який може частково співпадати з усною комунікацією; до співрозмовників можуть не лише одночасно говорити і слухати одно одного. Навіть коли сувро дотримується черга в розмові, слухач, як правило, прогнозує сміс висловлювання мовця й уж готове відповісти. Таким чином навчання інтеракції передбачає більше, ніж навчання отримувати й продукувати висловлювання” [4, с. 126]. Інтерактивні методи сприяють розвиткові комунікативних умінь і навичок студентів, їхньої пізнавальної діяльності, установленню емоційних контактів між учасниками навчально-виховного процесу. Крім того, методично правильне використання інтерактивних методів під час лекції забезпечує зворотний зв'язок, дозволяє створити умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним заняття. До таких методів відносилися “діалог цитат”, коли студентам пропонується кілька цитат, що ілюструють протилежні погляди на певне явище, наприклад, говорячи про те, що роботу над формуванням правописних умінь і навичок старшокласників значною мірою пов'язують із написанням диктантів, зазначаємо, що ставлення до диктанту неоднозначне. С. Яворська вважає, що “одним із ефективних видів робіт, найбільш перевірених практикою, і одним із засобів підвищення грамотності учнів є диктанти” [11, с. 33]. Цю думку поділяє Й. Т. Донченко: “Формуванню правописних умінь і навичок найбільшою мірою сприяють диктанти” [3, с. 201]. Російська дослідниця О. Ніколаєва доводить: “Диктант – це стресова ситуація для багатьох дітей. Відомо, що в емоційному стані запам'ятовування покращується. Це при-

водить до того, що дитина, припущивши помилки, запам'ятовує їх на все життя. Отже, треба якомога рідше використовувати диктанти” [7, с. 14].

Студентам пропонується висловити власну думку з цього приводу.

Під час читання спецкурсу склалася система самостійної роботи студентів. Завдання викладача вбачаємо в тому, щоб підтримувати позитивну мотивацію до вивчення курсу, здійснювати об'єктивну оцінку праці, витраченої студентом на опанування тем спецкурсу, балансувати співвідношення аудиторної та позааудиторної роботи. Звідси випливає необхідність упровадження різних за своєю дидактичною метою завдань, зокрема репродуктивних, пошукових, частково-пошукових, проблемних, дослідницьких, рефлексивно-оцінічних тощо.

Студенти систематично залучаються до роботи з різними інформаційними джерелами (словниками, довідниками, енциклопедіями, Інтернетом). Пропонується ознайомитися з визначенням понять, які мають неоднозначне тлумачення у різних авторів, як-от: *мовна особистість, кометенція, компетенційність, парадигма, аспект, підхід, концепт, дискурс* тощо. Така робота збагачує лінгводидактичний та лінгвістичний тезаурус студентів, привчає їх вдумливо працювати над словом.

Викладач визначає теоретичний матеріал для самостійної роботи студентів, через індивідуальні бесіди, тестування здійснене контроль за його засвоєнням.

Зміст спецкурсу, запропонований нами, визначає лише загальну спрямованість викладання. Викладачі мають змогу працювати творчо, вносити корективи в зміст, розробляти індивідуальні завдання, спрямовані на підготовку кваліфікованих фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

- Аніскіна Н.О. Організація профільного навчання в сучасній школі. – Х.: Видав. гр. “Основа”, 2003. – 176 с.
- Горошині О.М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: Монографія. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 362 с.
- Донченко Т.К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови. – К.: Фундація ім. О.Ольжича, 1995. – 251 с.
- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленівт, 2003. – 273 с.

5. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії. – К., 2000. – 272 с.
6. Концепція профільного навчання в старшій школі // Освіта України. – 2003. – №42-43. – 10 червня.
7. Николаєва Е. Психологические основы обучения грамотности // Рус. словесность. – 2000. – № 5. – С. 14.
8. Пентилюк М.І., Горошкіна О.М., Нікітіна А.В. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти (проект) // Методичні діалоги. – 2006. – № 10. – С. 2-7.
9. Семеног О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: Монографія. – Суми: ВВП “Мрія-1” ТОВ, 2005. – 404 с.
10. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: Монографія. – Черкаси: Вид. Вовчок О.Ю., 2006. – 328 с.
11. Яворська С.Т. Формування правописних навичок учнів // Дивослово. – 1996. – № 11. – С. 33.

O.GOROSHKINA

PREPARATION OF STUDENTS FOR THE WORK IN THE PROFILE SCHOOL

The article shows problems of the training students for the work in the profile school. Especially shows maintenance of the special course “Peculiarity of studying Ukrainian in profile school”. Offers variants of the exercises for independently work of students.

УДК 811.161.2: 378.147

Н.Б.ГОЛУБ

УЧИТЕЛЬ ЯК РИТОРИЧНА ОСОБИСТІТЬ

У статті обґрунтовано важливість та визначено зміст професіограми сучасного оратора як обов'язкового елемента моделі ідеального вчителя, сформульовано суть понять “риторична компетентність” та “елітарний тип мовної особистості”.

У проекті Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті зазначається, що важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних та науково-педагогічних кадрів, їх професійне вдосконалення [6]. Це означає, що проблема підготовки вчителя нової генерації належить сьогодні до числа найбільш пріоритетних. У зв'язку з публічністю педагогічної професії учитель повинен бути носієм і хранителем елітарної мовленнєвої культури, ідеалом

для учнів у їх самостійній мовленнєтворчій діяльності, річні знання важливі педагогу, оскільки його мова – як зразок, що свідомо чи несвідомо тиражується.

З огляду на це актуально є проблема створення нового вчителя, яка враховувала б зміни в характері освітніх завданнях, цілях і змісті, була б орієнтована на вільність, творчу ініціативу, самостійність, конкурентоспроможність. Серед багатьох підходів і уявлень про сучасного вчителя сьогодні помітно виділяється ще одна глибина особистість риторична.

Мета цієї статті – представити авторське бачення оратора як складової частини моделі сучасного вчителя.

Проблема ідеального вчителя здавна передуває ідеям ідеального оратора. Перші спроби сформулювати вимоги до вчителя відбулися в працях Платона, М.Монтеня, Я.А.Коменського, А.Дістервега, П.Д.Юркевича, І.І.Огієнка, І.Я.Франка, К.Д.Ушинського, П.П.Блонського, В.О.Сухомлинського.

Не менш активно вона досліджується і сьогодні. Сучасні вимоги до вчителя вимушені змісту і завдань освіти (О.Г.Мороз, Н.І.Філіпенко, І.П.Підласій, І.А.Зязюн, Г.М.Сагайдак, Н.Г.Ничкало, В.Г.Пасинок, О.М.Пехота та ін.) та часом з'являються нові спроби створення моделі ідеального вчителя (С.Болсун, Е.Панасенко, Н.Остапенко, М.Якубовський тощо).

В основі різних підходів зберігаються традиції, підкреслюючи заслуги вчителя, відповідно до вимог часу, враховуючи інновації, але досі повною мірою у моделі не відображені ключові позиції – “мовної особистості” та “риторичності”, що позбавляє її цілісного змістового вигляду.

Аналіз праць засвідчує, що поняття “мовна особистість” більш повно представлене у дослідженнях учених, яких джерела, а поняття “риторична особистість” під час становлення, і жоден словник (у тому числі “Риторика” З.Куньч, “Словник-довідник з української лінгвістики” М.І.Пентилюк, “Короткий тлумачний словник термінів” за ред. С.Я.Єрмоленко) поки що не містить